

УДК 373.2/5.091.2.014.6-051(477)(045)

Кравчинська Тетяна Сергіївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри філософії і освіти дорослих Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України
E-mail: tatyana.krav@ukr.net

КРИТЕРІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МЕТОДИСТІВ РАЙОННИХ МЕТОДИЧНИХ КАБІНЕТІВ У ВИМІРІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. У статті висвітлюються науково-теоретичні здобутки щодо критеріїв професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів в умовах неперервної післядипломної освіти. У ході проведеного дослідження було виокремлено та обґрунтовано основні критерії професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів у процесі професіогенезу. Визначені й схарактеризовані когнітивний, праксеологічний та мотиваційний критерії, які на наш погляд найповніше розкривають сутність професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів в умовах неперервної післядипломної освіти у вимірі сучасного суспільства.

Ключові слова: професійний розвиток, критерії професійного розвитку, професіоналізм, методисти районних методичних кабінетів, післядипломна освіта.

Kravchinska Tetyana – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Teacher of the Department of Philosophy and Education of Adults of the Central Institute of Postgraduate Pedagogical Education of the State Higher Educational Establishment «University of Education Management» of NAPN of Ukraine

E-mail: tatyana.krav@ukr.net

PROFESSIONAL DEVELOPMENT CRITERIA OF DISTRICT METHODOLOGICAL CABINETS METHODISTS IN THE MODERN SOCIETY DIMENSIONS

Annotation. The scientific-theoretical achievements in relation to the criteria of professional development of district methodical cabinets' methodists in the conditions of continuous postgraduate education are lit up in the following article. The basic criteria of the professionalism development of the district methodical cabinets' methodists in the process of professional development are grounded in this research. Cognitive, praxeological and motivational criteria are determined and characterized that according to our view expose widely the essence of professional development of methodists of district methodical cabinets in the conditions of continuous postgraduate education in the modern society dimension.

Key words: *professional development, criteria of professional development, professionalism, district methodical cabinets' methodists, postgraduate education.*

Вступ. Українська освіта на сучасному етапі розвитку суспільства зазнає істотних перевтілень – реформування. Відповідно і вимоги які висуваються до педагогічних працівників районних методичних кабінетів, характеризуються оновленням методологічного змісту, посиленням розвитку професійної спрямованості педагогів на саморозвиток та самоосвіту, педагогічне партнерство й відповідальність.

Але будь-які освітні реформи в результаті стосуються конкретного виконавця – вчителя. Саме методисти районних методичних кабінетів є основною підтримкою вчителів під час реалізації на практиці професійних нововведень. Гарантом ефективної професійної діяльності педагогів є високий рівень їх професійного розвитку. Тому важливою науково-теоретичною й практичною проблемою є визначення критеріїв розвитку професійної діяльності педагогів у післядипломній освіті.

Першим етапом нашого дослідження було вивчення понять «професіогенез», «професійний розвиток» та аналіз етапів професіогенезу методистів районних методичних кабінетів з урахуванням сформованості професійних установок на кожному з них. Другим етапом – є вивчення критеріїв їх професійного розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання розвитку професійної діяльності педагогів є предметом багатьох досліджень педагогів, психологів, філософів. Актуальність цього питання на сьогодні обумовлюється входженням України у європейський простір та освітніми, соціально-економічними реформами, що відбуваються в Україні і потребують підготовки компетентних, висококваліфікованих педагогічних кадрів, здатних реалізовувати на практиці ці реформи.

Питання післядипломної педагогічної освіти, теорії та практики навчання спеціалістів у системі підвищення кваліфікації стало предметом дослідження багатьох вчених В. Буренко, Л. Гранюк, К. Зарипова, Н. Клокар [4], О. Кокун [5], В. Маслова, В. Олійника [8], Н. Протасової, В. Пуцова та інших.

Дослідники Є. Климов, Г. Кочетов, Б. Ломов розглядають професіоналізацію одним із векторів розвитку особистості, саме як процес становлення фахівця, як ступінь розвиненості професійних якостей [5].

Як багатогранне функціональне утворення, професіоналізм педагога сьогодні є об'єктом державної політики, що виявляє соціальне замовлення на підготовку сучасного педагога високого рівня, здатного активно сприяти реалізації освітніх реформ. Тому *метою* статті є

вивчення критеріїв професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів у системі неперервної післядипломної педагогічної освіти. Відповідно до поставленої мети визначено *завдання*: визначити критерії професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів.

Результати дослідження. Критерії професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів відображають зміст, структуру, сутність, функції, вимоги до педагогічної діяльності. Зазначимо при цьому, що критерій є засобом, як необхідний інструмент оцінки, але сам не є оцінкою, і може бути виражений через сукупність певних показників [3].

Критерій є ознакою, на основі якої здійснюється оцінка або класифікація чого-небудь. Розроблення й практичне застосування критеріїв – одна з важливих наукових проблем. О. Овчарук зазначає, що «для кожної науки досить важливим є питання про критерії, якими можна керуватися при оцінці педагогічних процесів і явищ. Тільки при наявності таких критеріїв можна зробити висновок про бажані, найкращі результати педагогічного впливу» [7, с. 24].

С. Рогов визначає професіоналізм діяльності як сукупність психофізіологічних, психічних і особистісних змін, що відбуваються в людині у процесі оволодіння і тривалого виконання певного виду діяльності, що забезпечують якісно новий, більш ефективний рівень рішення складних професійних задач в певних умовах [10, с. 122].

А. Маркова у своїй концепції професіоналізму виокремлює наступні критерії професійного розвитку: об'єктивні критерії – вдало вирішує завдання навчання і виховання, готує учнів з бажаними психологічними якостями; суб'єктивні критерії – задоволений професією, мотивований до праці; результативні критерії – досягає бажаних результатів у розвитку особистості учнів; процесуальні критерії – використовує інноваційні способи, технології навчання і виховання; нормативні критерії – засвоює норми професії, досягає майстерності; індивідуально-варіативні критерії – усвідомлює і розвиває свою індивідуальність засобами професії та прагне індивідуалізувати свою працю; критерії наявного рівня – досягає необхідного рівня професійних особистісних якостей, знань і умінь; прогностичні критерії – усвідомлює можливості та зону найближчого професійного розвитку, роблячи все для її реалізації; критерії професійної навченості – відкритий для постійного професійного розвитку, накопичення досвіду; критерії творчості – збагачує досвід професії шляхом особистого творчого внеску; критерії соціальної активності – соціально активний; критерії професійної прихильності – відданий педагогічній професії; якісні й кількісні критерії – готовий до якісної і кількісної оцінки своєї праці [6, с. 47].

Науковець В. Сидоренко [11], вивчаючи професіогенез

учителя-словесника в умовах післядипломної освіти, визначає критерії педагогічної майстерності: професійно-діяльнісний, індивідуально-особистісний і акмеологічний або мотиваційно-рефлексивний. Критерії визначено таким чином, що вони відповідають компонентам розвитку педагогічної майстерності.

Професійно-діяльнісний критерій розкривається через гуманістичність, якість професійно-педагогічної дії, професійно-педагогічна компетентність, акмелінгвітична культура, продуктивність професійно-педагогічної діяльності й системність, художньо-педагогічна творчість, інновативність.

Індивідуально-особистісний критерій характеризує професійно важливі й особистісні якості педагога, спеціальні педагогічні здібності, ціннісно-смысловий професійний простір.

Мотиваційно-рефлексивний критерій включає акмеологічність – професійно-фахове й індивідуально-особистісне зростання, неперервне самовдосконалення, самоактуалізація [11].

А. Деркач зазначає, що професіоналізм педагогів повинен відповідати певним критеріям, а саме: об'єктивні критерії – ефективність професійної діяльності – навчальної, розвивальної, виховної, діагностичної, корекційної, консультативної, організаційної, управлінської, самоосвітньої; суб'єктивні критерії – стійка професійна спрямованість, задоволеність працею, розуміння ціннісних орієнтації професії педагога; процесуальні критерії – використання соціально прийнятних, гуманістично спрямованих способів, методів, технологій у своїй діяльності; результативні критерії – досягнення результатів [1].

За П. Підкасистим, професійне становлення особистості являє собою складне полісистемне утворення, яке регулюється на основі соціальних та індивідуальних критеріїв. Отже, згідно концепції професійного становлення, виокремлює наступні критерії: соціально і психологічно обґрунтований вибір професії (виникнення і формування професійних намірів); професійне самовизначення (цілеспрямована підготовка до обраної професійної діяльності); високі показники професійної діяльності (активне оволодіння професією); повна реалізація в професійній діяльності (творчість, майстерність) [9].

Відповідно до акмеологічного підходу, можна виокремити такі акмеологічні критерії (міра професіоналізму діяльності, продуктивності діяльності, міра особистісно-професійного розвитку): акмеологічна спрямованість (потреби в досягненнях, мотивація успіху й уникнення невдач, ціннісні орієнтації, спрямованість на справу); акмеологічні знання (повнота, гнучкість, характер засвоєння знань, педагогічна майстерність, професіоналізм); акмеологічні вміння (комунікативні, організаторські, проектування власної педагогічної діяльності, професійно-педагогічне зростання, самовдосконалення); індивідуально-психологічні якості (сприяють або заважають

просуванню особистості до акме) [2].

Отже, критеріями професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів є, у першу чергу, сформованість відповідних видів компетентностей, мотивація самовдосконалення, результативність виконання фахових завдань. Але, відповідно до цього, кожен критерій є досить загальним і широким. Зокрема: наукова компетентність – сформованість комплексу знань, умінь, навичок, психологічних якостей, професійних позицій, виконання професійних функцій, здатність до організації наукових досліджень; управлінська компетентність – наявність професійних знань та практичного досвіду в сфері управління, організація навчально-виховної, методичної, наукової, суспільної діяльності; методична компетентність – здатність проектувати, досліджувати, адаптувати, організувати, вмотивувати, і контролювати навчально-виховний процес; комунікативна компетентність – це вміння вступати в спілкування, бути зрозумілим, спілкування без обмежень, успішно розв'язувати конфліктні ситуації, співпрацювати та знаходити компроміс; інформаційна компетентність – володіння інформаційними технологіями, вміння опрацювати різні види інформації, вміння користуватися мультимедійними та комп'ютерними технологіями, тощо.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень з даного питання доводить, що проблема професійного розвитку має комплексний характер, тому спираючись на погляди дослідників виокремлюємо когнітивний, праксеологічний та мотиваційний критерії професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів.

Когнітивний критерій характеризується професійними знаннями наукового, методичного, психолого-педагогічного, мовленнєвого, інформаційного, інноваційного характеру та становлять основу професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів у сучасному вимірі.

Праксеологічний критерій включає спеціальні педагогічні здібності, професійно важливі й особистісні якості педагога, вміння, які є складовою частиною професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів у системі післядипломної освіти.

Мотиваційний критерій розкриває професійно-фахове й індивідуально-особистісне зростання, неперервне самовдосконалення, самоактуалізацію, формування позитивних мотивів, інтерес до педагогічного процесу.

Висновки. Узагальнення психолого-педагогічного досвіду дозволило визначити наступні критерії професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів: когнітивний (характеризується науковими, методичними, психолого-педагогічними, мовленнєвими, інформаційними та інноваційними знаннями, необхідними для професійного розвитку методистів районних

методичних кабінетів); праксеологічний (що характеризується професійно необхідними вміннями та особистісними якостями методистів районних методичних кабінетів); мотиваційний (розкриває внутрішні та зовнішньо позитивні мотиви участі методистів районних методичних кабінетів у професійній діяльності з постійного підвищення свого професійного рівня).

Перспективи подальших досліджень. Соціально-економічні зміни, що відбуваються в суспільстві сьогодні, зумовлюють підвищення вимог до фахівців, їхньої активності й відповідальності відносно власного професійного та особистісного розвитку. Отже, подальшою розвідкою у цьому напрямку буде вивчення показників та рівнів професійного розвитку методичних працівників районних методичних кабінетів.

Література

1. Деркач А. А. Акмеология : учебник. / А. А. Деркач. – М. : РАГС, 2002. – 650 с.
2. Деркач А. Акмеология : учеб. пособие / А. Деркач, В. Зазыкин. – СПб. : Питер, 2003. – 256 с.
3. Карамушка Л. М. Психология управління : навч. посіб. / Л. М. Карамушка – К. : Міленіум, 2003. – 344 с.
4. Клокар Н. І. Інституційний розвиток та професійний розвиток персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти : навч.-метод. комплекс. Кн. 2 / Н. І. Клокар. – К., 2010. – 192 с.
5. Кокун О. М. Психология професійного становлення сучасного фахівця : монографія. / О. М. Кокун. – К. : ДП «Інформ.-аналіт. Агентство», 2012. – 200 с.
6. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 308 с.
7. Овчарук О. В. Развитие компетентного подхода : стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
8. Олійник В. В. Післядипломна освіта та безперервний професійний розвиток педагога в умовах реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки / Науково-методичне забезпечення діяльності освітніх округів в умовах реформування освітньої галузі. Тематична збірка праць / за заг. ред. Олійника В. В. – Рівне : ПП Лапсюк, 2012. – С. 3-13.
9. Пидкасистый П. И. Психология и педагогика : учеб. пособие / под ред. П. И. Пидкасистого. – 3-е изд. испр. и доп. – М. : Издательство Юрайт; ИД Юрайт, 2013. – 511 с.

10. Рогов В. И. Личность в педагогической деятельности. / В. И. Рогов. – Ростов н/Д. : РГПУ, 1994. – 240 с.

11. Сидоренко В. В. Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Сидоренко Вікторія Вікторівна – К., 2013. – 486 с.

Bibliography

1. Derkach A. A. Acmeology / A. A. Derkach. – Moscow, RAGS, 2002. – 650 s. (in Russian)

2. Derkach A. Acmeology : manual / A. Derkach, V. Zazykin. – SPb. : Piter, 2003. – 256 s. (in Russian)

3. Karamushka L. M. Psychology of management: teach. guidances / L. M. Karamushka – K. : Milenium, 2003. – 344 s. (in Ukrainian)

4. Klokar N. I. Institutional development and professional development of personnel of establishment of postgraduate pedagogical education: navch.-metod. kompleks / Klokar N. I. Kn. 2. – Kyiv, 2010. – 192 s. (in Ukrainian)

5. Kokun O. M. Psychology of the professional becoming of modern specialist : Monography. / O. M. Kokun. – K. : DP «Inform.-analit. Ahent-stvo», 2012. – 200 s. (in Ukrainian)

6. Markova A. K. Psychology of professionalism / A. K. Markova. – M. : Mezhdunarodnyj gumanitarnyj fond «Znanie», 1996. – 308 s. (in Russian)

7. Ovcharuk O. V. Development of competent approach : strategic reference-points of international association / O. V. Ovcharuk // Kompetentnisnyy pidkhid u suchasniy osviti : svitovyy dosvid ta ukrayins'ki perspektyvy / za zah. red. O. V. Ovcharuk. – K. : «K.I.S.», 2004. – 112 s. (in Ukrainian)

8. Oliynyk V. V. Postgraduate education and continuous professional development of teacher in the conditions of realization of national strategy of development of education in Ukraine in 2012-2021 years / Scientific and methodological support of educational districts in terms of reforming the educational sector. Thematic collection of papers / Za zah. redaktsiyeyu Oliynyka V. V. – Rivne : PP Lapsyuk, 2012. – S. 3-13 (in Ukrainian)

9. Pdkasistyj P. I. Psychology and pedagogy: textbook / pod red. P. I. Pdkasistogo. – 3-e izd. ispr. i dop. – M. : Izdateľstvo Jurajt; ID Jurajt, 2013. – 511 s. (in Russian)

10. Rogov V. I. Personality in pedagogical activities / V. I. Rogov. – Ростов н/Д. : РГПУ, 1994. – 240 с. (in Russian)

11. Sydorenko V. V. Theoretical and methodical principles of development of pedagogical mastery of teacher of Ukrainian and literature in the system of postgraduate education / Sydorenko Viktoriya Viktorivna : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04 – Kyiv, 2013. – 486 s. (in Ukrainian)